

www.npsumava.cz

šumava

ZAJÍMAVOSTI Z PŘÍRODY | ZE ŽIVOTA OBYVATEL | Z HISTORIE

ZVLÁŠTNÍ PŘÍLOHA ČASOPISU SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA

NÁRODNÍ PARK BAYERISCHER WALD
NATIONAL PARK ŠUMAVA

Jsme si bližší, než se na první pohled zdá!

Národní park Bavorský les a Šumava. Příroda totiž hranici národních parků vůbec neuznává. I lidé si jsou velmi podobní a uvažují téměř stejně. A myšlenka divoké přírody je na obou stranách hranice stejně velkolepá, jako pro mnoho lidí stejně „ujetá.“

Jenže na obou stranách hranice je to právě sama příroda, která ovlivnila spoustu lidí, a mezi nimi i ty vlivné, aby jí dali prostor.

To máme společné!

V době vzniku Národního parku Šumava mi říkal tehdejší ředitel Národního parku Bavorský les Hans Bibelriether, že bude těžké na Šumavě naplnit myšlenku národního parku a divoké přírody. Ale že pokud se to povede, že výsledek bude zcela jedinečný. Tehdy bylo bavorskému parku jen 20 let. A dnes už i my máme tohle těžké za sebou. Víme, že to bylo těžké, ale zároveň víme, že výsledek je velkolepý. A že už jej většina návštěvníků přijímá a považuje jej za nebyvalou atraktivitu.

Na obou stranách hranice to byla právě příroda, její kvalita, její schopnost ovlivnit mnoho lidí, která stála za tak výjimečnou snahou mnohých, aby byla zachována pokud možno ve své přirozené podobě. Byla to příroda, která nás všechny ovlivnila a stále ovlivňuje. Stále nás vede, i když my často docela nechápeme, jakým směrem ona sama vlastně směřuje.

Už před 50 lety dosáhla na bavorské straně svého a zahalila se do hávu divočiny. Tam poprvé ukázala, jak doopravdy divoká příroda Šumavy vypadá a co dokáže.

Smekám před ní! Stejně jako před těmi, kteří toto její přání dokázali naplnit.

I přes mnoho nepochopení, potíží a záští.

Blahopřeji k narozeninám!

Ať jsme si stále bližší!

Pavel Hubený

Ředitel Správy Národního parku Šumava

Lesní divočina bez hranic.
Foto: Thomas Michler

Vydáno u příležitosti 50 let Národního parku Bavorský les

Půlstoletí Národního parku Bavorský les

Před 50 lety bylo založení prvního německého národního parku vsutku historickým signálem. Poprvé v Německu bylo velké území vyjmutu z hospodaření a postupně převedeno pod ochranu přirozených procesů. Byl to začátek jedinečného příběhu. Dnes má Národní park Bavorský les rozlohu 24 250 hektarů. Motto „Přírodu nechat být přírodou“ platí na ploše 17 513 hektarů, tj. na 72,3 % plochy. Podle této filozofie se mohou lesy s rašeliníšti, horskými potoky a vrcholky hor měnit zpět v lesní divočinu podle svých vlastních zákonů. Svůj domov zde znovu našla vzácná zvířata, jako rys ostrovid, vydra říční, tetřev hlušec nebo puštitk bělavý. Žije zde i 16 druhů brouků, které jsou považovány za pralesní relikty a vyskytují se pouze v přirozených lesích. Celkově již bylo v národním parku identifikováno téměř 11 000 druhů organismů a spousta dalších jich stále na objevení čeká.

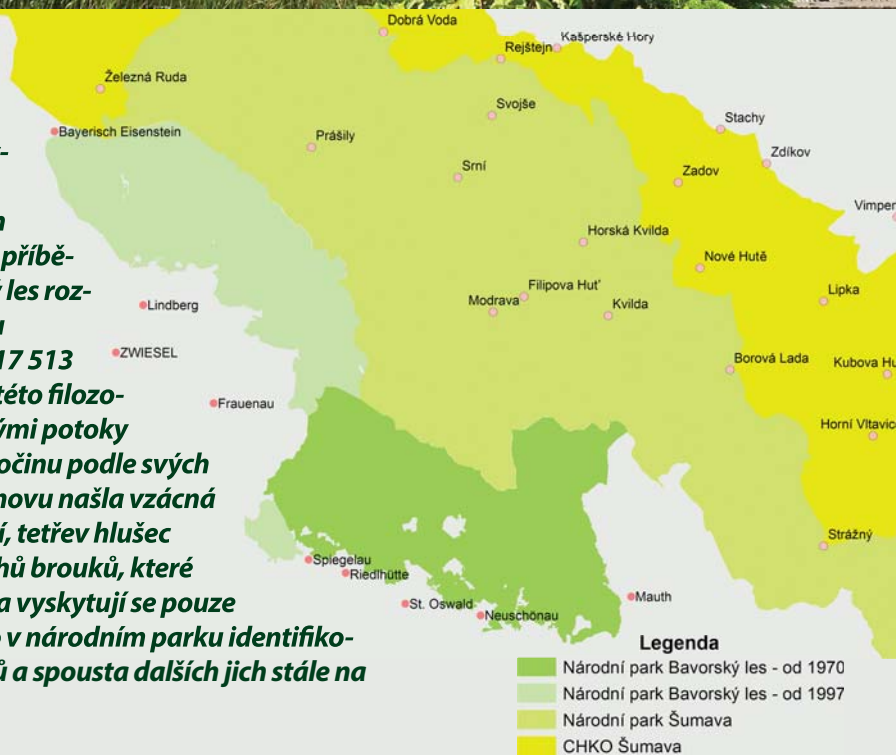

Foto: Gregor Wolf

Sen o velkém chráněném území

První ředitel Národního parku Bavorský les Hans Bibelriether píše ve své knize: „Někdy se přání a sny splní. Často je obtížné prosadit nové myšlenky. Někdy se to zdá nemožné. A přesto - stojí za to bojovat za své sny - o to více, pokud jste přesvědčeni o smyslu věci. Znovu a znovu se objevují lidé - vizionáři, kteří vidí dále než ostatní a považují za proveditelné to, co ostatní prohlašují za nedosažitelné.“ Na vzniku nejstaršího německého národního parku měla zásluhu celá řada nadšenců, organizací i úřadů, ale několik z nich přesto svým úsilím ostatní převýšilo. Již v roce 1898 požadoval poslanec pruského parlamentu Wilhelm Wetekamp cílenou ochranu ohrožené přírody. Z určitých území se měly stát státní parky, jejichž hlavním rysem by byla jejich nedotknutelnost. Díky němu byl v Prusku v roce 1906 ustanoven první německý orgán ochrany přírody. O tři roky později vznikl v Mnichově Spolek parků ochrany přírody a v roce 1911 byl Bavor-

ský les poprvé označen za území vhodné pro velkou přírodní rezervaci.

Díky odlehlosti a drsnému klimatu se totiž intenzivní lesnictví začalo v Bavorském lese aplikovat mnohem později, než jinde v Německu. Proto se zde do značné míry zachovaly původní lesy. Poté, co jejich velká část přešla do státního majetku, byly lesy Bavorského lesa v roce 1840 poprvé zmapovány. Tři čtvrtiny území byly označeny za prales. Nad 1 100 m n. m. rostly původní horské smrčiny. Svahy byly pokryty smrk-jedlo-bukovými smíšenými horskými lesy. V chladných údolích a kolem rašelinišť rostly podmáčené smrčiny, protože pro buk tam bylo příliš chladno a vlhko. Podíl jedle byl v oblasti národního parku v té době 24 %. Systematické lesnictví začalo až kolem roku 1850 po schválení hospodářských pravidel pro Bavorský les. Vedlo k masivnímu poklesu podílu jedle bělokoré, až na 4 % o 120 let později, při vzniku národního parku. Strukturálně bohaté původní lesy byly z velké části přeměněny na stejnověké smrčiny.

Již koncem 19. století bylo jasné, že majestátní, divoké lesy Bavorského lesa s jejich obrovskými stromy, které Adalbert Stifter popsal ve svých románech, budou brzy náležet minulosti. Snaha o vyhlášení národního parku se kvůli světovým válkám a hospodářské krizi nepodařila. Ochrany se dočkaly alespoň některé zvláště zachovalé pralesní zbytky. Prales Höllbachspreng pod Falkensteinem je přírodní rezervací od roku 1914, prales Mittelsteighütte od roku 1939 a od roku 1950 prales Hans-Watzlik-Hain, ve kterém rostou největší jedle Bavorského lesa.

V polovině šedesátých let se objevil další vizionář. V roce 1966 narazil dobrovolný zmocněnec ochrany přírody Vlády Dolního Bavorska lesní inženýr Hubert Weinzierl na rozsáhlé spisy o plánovaném národním parku Bavorský les/Šumava. Spisy byly z 20. a 30. let a přiměly Weinzierla, že si dal za úkol prosadit zřízení prvního národního parku v Německu. Weinzierl se přátelil s Bernhardem Grzimekem, slavným propagátorem přírody a její ochrany, kterého doprovázel na cestách do afrických národních parků, zejména do Serengeti (za film Ráj divokých zvířat/Serengeti nesmí zemřít obdržel Grzimek v roce 1960 Oscara). Weinzierlovi se podařilo přítele pro svou myšlenku získat. Od té doby měl Weinzierl po boku velmi vlivného kolegu.

Rodí se národní park

Weinzierl a Grzimek předložili 15. července 1966 při jedné důvěrné schůzce tehdejšímu bavorskému premiérovi Alfonsi Goppelovi a dalším osobnostem memorandum, ve kterém chválili nádherné lesy, horské pastviny „šachty“ a rašeliniště podél bavorsko-české hranice. Označili vytvoření národního parku v Bavorsku za „státnický

akt velké prozíravosti“. Tisková zpráva Úřadu premiéra ve stejný den uvedla, že bavorská vláda prozkoumá možnosti zřízení národního parku v Bavorsku. Toto oznámení vyvolalo celonárodní diskuzi. I přes některé negativní reakce se podařilo podporovatelům myšlenky založení národního parku v Bavorském lese sdruženým kolem Huberta Weinzierla získat podporu komunálních a regionálních politiků napříč všemi stranami.

Napomohla tomu tehdejší situace v regionu. V 60. letech minulého století platil Bavorský les za strukturálně slabý region. Kvůli studené válce ležel prakticky na konci světa. Proto vznikaly místní i státní iniciativy, které sem měly přilákat turisty. Mezi navrhovanými projekty byl kromě myšlenky vytvoření velkoplošné přírodní rezervace i velký lyžařský areál na svazích Roklanu a Luzného. Pro založení národního parku hlasovaly už v srpnu 1966 krajská vláda Dolního Bavorska a okresy, ve kterých měl národní park ležet, Wolfstein a Grafenau (dnes Freyung-Grafeaun). Jedním z nejvíce angažovaných spojenců byl tehdejší zemský rada okresu Grafenau Karl Bayer, který řídil pilu Bavorských státních lesů ve Spiegelau. Bayer se nezajímal pouze o hospodářský vývoj Bavorského lesa, ale byl také přesvědčeným ochráncem přírody.

Myšlenka národního parku získávala stále větší podporu. Na návrh vlády Dolního Bavorska založili příznivci 6. července 1967 „Sdružení pro zřízení Národního parku Bavorský les“. Členy byly okresy Grafenau, Wolfstein a Wegscheid, okresní města Grafenau a Freyung, šest obcí sousedících s plánovaným národním parkem a velké environmentální organizace Spolek ochrany přírody v Bavorsku a Zoologická společnost Frankfurt. Objevili se ale i odpůrci národního parku. Kromě Bavorských státních lesů patřili mezi oponenty také Bavorský lesní spolek, Bavorský myslivecký svaz, ale i Spolek parků ochrany přírody. Ten se obával, že bude národní park konkurovat jeho přírodním parkům.

Začaly sáhodlouhé diskuze o tom, zdali park opravdu založit, kde a jak velký by měl být a jestli ho nazývat národní park, přírodní park nebo chráněné území. Vypadalo to, že se myšlenka rozplyne v diskuzích. Vytrvalost vizionářů však byla větší. A v rozhodující chvíli dostali důležitou politickou podporu. Jmenováním Hanse Eisenmanna bavorským ministrem výživy, zemědělství a lesů na jaře 1969 se na scéně objevil další z nich. Od prvního dne ministr Eisenmann podporoval myšlenku národního parku – a to nejenom jako chráněného území s nálepkou národní park, ale národního parku, který si toto jméno zaslouží a který bude splňovat mezinárodní standardy. Eisenmann rychle dovedl spor o založení národního parku k dobrému konci.

V roce 1980 navštívil ministr Hans Eisenmann nově vznikající informační centrum, které dnes nese jeho jméno. Fotky: Archiv NP Bavorský les

Peter Wernsdorfer veze ministra Eisenmanna při slavnostním otevření NP Bavorský les.

Při 25. výročí založení národního parku protestovalo asi 300 obyvatel proti plánovanému rozšíření národního parku.

V roce 1969 padlo jednomyslné (!) rozhodnutí Bavorského zemského sněmu o založení národního parku v Bavorském lese. Počítalo se s vytvořením návštěvnické infrastruktury (informační centra, zvířecí výběhy, turistické stezky atd.) a s vědeckým výzkumem. Přes tento pokrok a podporu ministra Eisenmanna nebyly počátky národního parku lehké. Způsobeno to bylo kompetenčními spory.

Ještě před samotným vyhlášením národního parku byl zřízen úřad národního parku, který byl podřízen přímo ministerstvu. Jeho úkolem bylo naplánování zřízení Národního parku Bavorský les a jeho koordinace s plány a provozováním pěti místně odpovědných lesních správ. Nově zavedená rada národního parku pověřila na návrh ministra vedením úřadu národního parku Hanse Bibelriethra. Jeho zástupcem se stal jeho spolužák Georg Sperber. Ani jeden neměl představu, jaké překážky je v dalších letech čekají. I přes jednomyslné rozhodnutí Zemského sněmu o zřízení národního parku nechtěl ministerský odbor lesního hospodářství v Mnichově svůj odpor proti tomuto projektu vzdát. Jejich trojským koněm bylo

pět správ státních lesů, které měly i nadále v kompetenci péči o lesy na území národního parku.

Boj o podobu národního parku

Hned po nástupu do funkce v listopadu 1969 zjistili Bibelriether a Sperber, že Lesní správa Mauth-Ost postavila za peníze určené na provoz národního parku lesní cestu k jedné přírodní rezervaci, aby v původním lese vytěžila obrovské smrky a jedle. Když vyzvali šéfa správy, aby tam stromy netěžil, došlo k prvním konfliktům. Zjistili, že ze 400 000 marek, které dostal národní park k dispozici, lesní správy již polovinu utratily na stavbu nových lesních cest a silnic. Začátkem roku 1970 se úřad národního parku pokusil u vrchního lesního ředitelství a u ministerského odboru lesního hospodářství prosadit, aby se zbývajících pár stovek hektarů původních smrk-jedlo-bukových smíšených porostů vyjmulo z užívání. Nejříve bez úspěchu. Podalilo se to až v průběhu roku za podpory ministra a zemských radů okresů Grafenau a Wolfstein.

Spory došly až tak daleko, že lesní správy začaly sabotovat práci úřadu národního

parku. Týden před slavnostním otevřením národního parku a zvířecích výběhů, které úřad postavil jako první atrakci pro jeho návštěvníky, nařídil vrchní lesmistr lesní správy v St. Oswaldu překopání turistických cest v areálu výběhů. Údajně kvůli odvodu srážkové vody. Slavnostní otevření prvního německého národního parku 7. října 1970 se však zabránit nepodařilo. Cílem Národního parku Bavorský les bylo na území o velikosti 13 229 ha chránit a pro příští generace zachovat přírodní lesní krajinu s množstvím vzácných zvířecích a rostlinných druhů. Jak toho dosáhnout však zatím nebylo nikde přesně a závazně definováno.

Spory mezi úřadem národního parku a lesními správami pokračovaly. Protože jen na pěti procentech plochy národního parku ještě rostly původní smíšené lesy, rozhodlo ministerstvo začátkem roku 1971, že se na těchto plochách nesmí kácet žádné staré stromy. Také bylo zakázáno stavět nové lesní cesty. Přesto nechal již zmíněný hlavní lesmistr Lesní správy St. Oswald provést holoseč ve starém smrkovém lese v přírodní rezervaci Simandlbruck pod Luzným. I přes rozhořčení, které to vyvolalo, se na kompetencích nic nezměnilo. Lesní správy připravily desetiletý lesní hospodářský plán, na který měl úřad národního parku jen malý vliv. Podařilo se alespoň snížit roční plán těžeb z 68 000 kubíků z 60. let na 55 000 kubíků. Bez využití zůstalo pouze asi 1 800 ha lesa. Z toho 1 320 ha z důvodu nedostupnosti. Jen 480 ha z 13 000 ha velkého národního parku bylo chráněno jako biotop přírodního lesa.

V roce 1972 vyvrátila vichřice asi 5 000 smrků. Úřad národního parku požadoval, aby alespoň několik stovek smrků zůstalo v lese jako biomasa. Přestože s tím vedoucí lesních správ souhlasili, byly k ponechání vyznačené stromy ve třech revírech lesní správy v St. Oswaldu zpracovány a dřevo prodáno. Jednalo se o další demonstraci nesouhlasu některých revírů s cíli národního parku. Přesto zůstalo asi třicet smrků ležet na jednom místě. I těch pár smrků však mělo ještě v budoucím vývoji národního parku sehrát velkou roli.

V rámci první bavorské lesní reformy z roku 1973 bylo pět lesních správ na území národního parku sloučeno do správy lesů národního parku. Vedoucím správy lesů národního parku se stal Hubert Zierl, kterého doporučil Hans Bibelriether a který se stal v roce 1977 ředitelem nově založeného Národního parku Berchtesgaden. Až do svého odchodu Zierl netěžil ve starých porostech, místo plánovaných 55 tisíc prodával ročně jen 40 tisíc kubíků dřeva a 5 000 kubíků zůstávalo každý rok v lese k zetlení. Kompetenční spory přesto zůstaly. Správa lesů národního parku, vede-

ná Zierlem, a úřad národního parku, vedený Bibelriethrem, byly jako dvě oddělení sloučeny do nové správy národního parku. Řízením správy národního parku byl pověřen Hans-Heinrich Vangerow, vedoucí referátu vrchního lesního ředitelství v Řezně. Vangerow byl přesvědčen, že je k navození přirozené rovnováhy potřeba aktivních opatření. Proto byl ještě v roce 1976 návrh vedoucího úřadu národního parku Bibelriethra o využití z využívání dalších 1 800 ha lesa ve skalách a na mokřadech zamítnut.

Kromě lesní reformy vznikl v roce 1973 i Bavorský zákon o ochraně přírody, ve kterém se poprvé objevuje pojem národní park. Při jeho přípravě probíhaly na správě národního parku velké interní rozepře o zacházení s lesy národního parku. Další vizionář a v následujících letech politicky asi nejdůležitější podporovatel národního parku Alois Glück, tehdejší předseda výboru pro životní prostředí a pozdější prezident Bavorského zemského sněmu, úmyslně zapracoval do paragrafu o národních parcích krátkou, ale rozhodující větu, že národní parky nejsou určeny k hospodářskému využití. To vytvořilo základ omezení jakéhokoli využívání přírodních zdrojů v národním parku. Bez této věty by nebylo možné postupně realizovat mezinárodní cíle ochrany přírody v národních parcích. Až o tři roky později byl pojem národní park definován i ve Spolkovém zákoně o ochraně přírody.

Přírodu nechat být přírodou

Vnitřní a vnější diskuse pokračovaly. V roce 1979 byly na pokyn ministra Eisenmanna zrušeny správa lesů národního parku a úřad národního parku, zbyla jen správa národního parku. Vedoucím správy byl pověřen Hans Bibelriether, kterému se navzdory silné opozici uvnitř správy podařilo snížit těžbu dřeva. V roce 1981 klesla na 24 000 ku-

Po H. Bibelriethrovi se stal ředitelem Karl Friedrich Sinner. Jeho exkurze s občany jsou legendární.
Foto: Archiv NP Bavorský les

bíků a v roce 1982 na 18 000 kubíků. Již v roce 1980 se začal připravovat nový desetiletý plán péče o lesy národního parku. Po dlouhých diskuzích oznámil písemně ministerský odbor lesního hospodářství 19. července 1983 správě, že ministr Eisenmann stanovil roční těžby na 28 000 kubíků a že ekologicky nejceněnější porosty budou bez zásahů. Takzvané rezerváty byly vyhlášeny na 6 400 ha, čímž se polovina národního parku stala dvanáct let po jeho vyhlášení bezzásahovou.

Jen dvanáct dní po písemném oznámení vyvrátila vichřice 30 000 kubíků smrků na 87 ha lesa. Celých 64 hektarů polomů leželo ve čtrnáct dní starých bezzásahových rezervátech. Vedení správy bylo přesvědčeno, že si les pomůže sám. Takové zkušenosti přinesl polom z roku 1972, kde mezi nezpracovanými 30 smrků vyrostl mnohem více struktu-

rovaný, nestejnověký a druhově bohatší les než na části, která byla v roce 1972 zpracována a nově vysázena. I na ministra Eisenmanna udělal tento les obrovský dojem a řekl známou větu: „Polomy zůstanou ležet. Chceme tu mít prales pro děti a děti našich dětí“. Vzniklo motto národního parku „Přírodu nechat být přírodou“.

Rozšíření národního parku

Na cestě k tomuto cíli však ležely i nadále překážky. Ta největší byla zdolána v roce 1997 při rozšiřování národního parku na dnešní rozlohu. Díky stabilní politické podpoře parku se rozšíření povedlo, i když za cenu kompromisu. V té době byly již ve staré části národního parku tři čtvrtiny plochy bezzásahové. Přesto ukládá novelizovaný plán péče v nové části vytvoření rozvojových zón, ve kterých se má zasahovat proti kůrovci a někde i sázet. Po dobu 30 let (původně se v roce 1997 domluvilo 20 let, ale v roce 2007 se kompromis prodloužil na 30 let) se má zhruba 300 ha ročně postupně převádět do přírodní zóny tak, aby byl Národní park Bavorský les v roce 2027 na třech čtvrtinách své plochy bezzásahový. I zde plnil Národní park Bavorský les průkopnickou funkci. Pojem „rozvojový národní park“ byl v roce 2002 uzákoněn ve Spolkovém zákoně o ochraně přírody. Nové, ale i starší národní parky, mají do 20 až 30 let vyhlásit přírodní/bezzásahové zóny na 75 % celkové rozlohy. Vizionáři, kteří se zasloužili o založení a nasměrování Národního parku Bavorský les, tak nasměřovali vývoj národních parků v celém Německu, ale i za jeho hranicemi.

Pavel Bečka

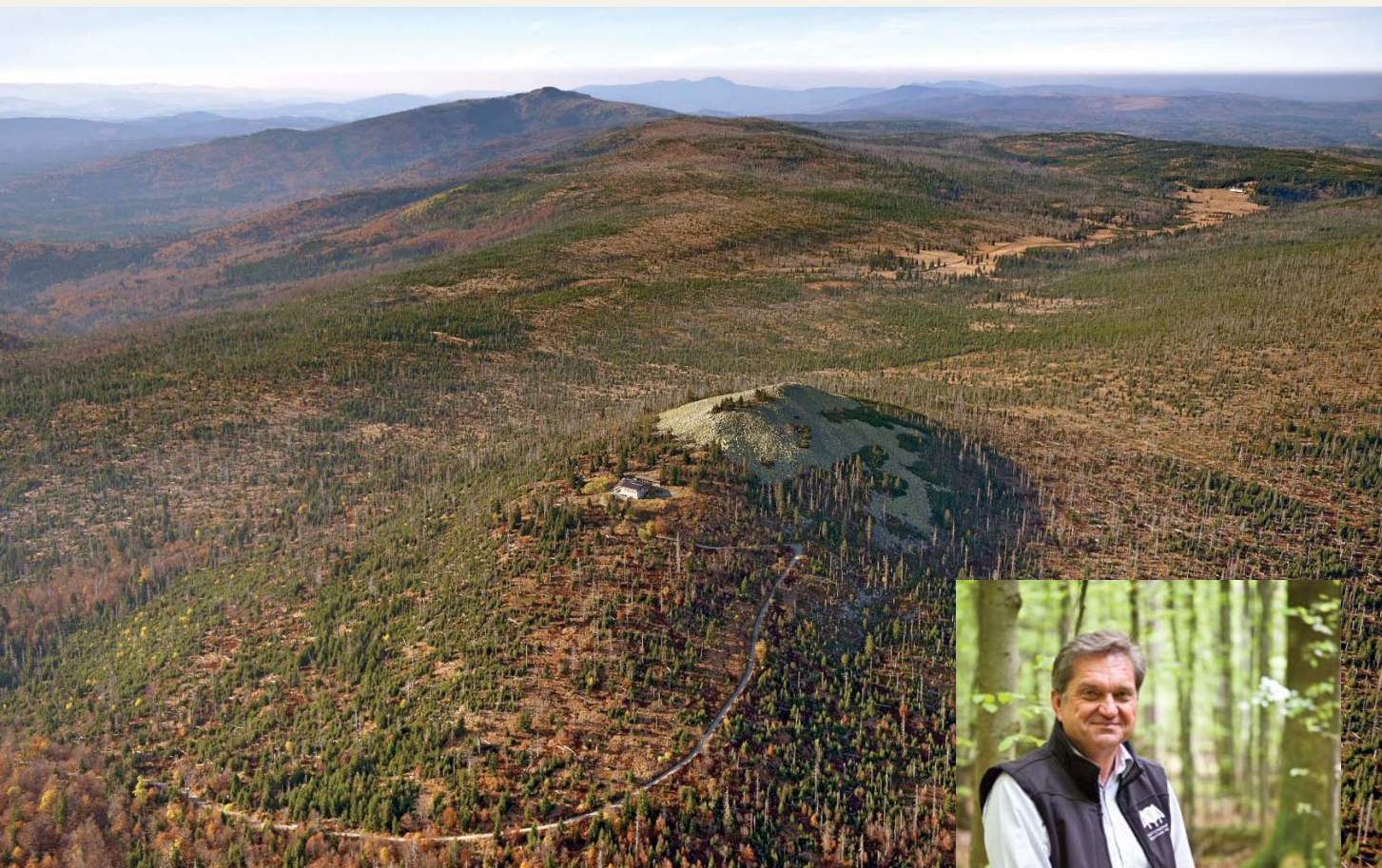
Správa Národního parku Šumava
Správa Národního parku Bavorský les
pavel.becka@npsumava.cz

V pralesních zbytcích u Zwieslerwaldhausu rostou i umírají několik století staré stromy. Foto: Franz Leibl

Národní park Bavorský les je úspěchem pro přírodu i lidi

Rozhovor s ředitelem Národního parku Bavorský les Franzem Leiblem

Národní parky Bavorský les a Šumava chrání společně stejnou přírodu. Pohled na Luzný, Roklan a Břežník. Foto: Nürnberg Luftbild, Hajo Dietz

Vzpomenete si, kde jste byl a co jste dělal přesně před 50 ti lety, v roce 1970?

Bylo mi právě 13 let a byl jsem na gymnáziu. Biologie byla již jedním z mých oblíbených předmětů a velmi jsem se zajímal o ornitologii.

Kdy jste se poprvé seznámil s Bavorským lesem?

Již od dětství jsem Bavorský les znal. Že tam je národní park jsem si pořádně uvědomil během kurzu kryptogramu s Universitou Řezno v roce 1980, který se konal ve Zwieslerwaldhausu s exkurzemi do národního parku.

Ředitelem Národního parku Bavorský les jste 9 let. Jaké to byly roky pro Vás a pro národní park?

Pro mě je to výzva, kterou lze provádět pouze z celého srdce a duše. Devět let bylo poznamenáno vrcholy i zklamáními. Je-

dním z vrcholů je bezpochyby rozšíření výzkumu národního parku, vymezení velkých přírodních zón a v posledních letech vynikající spolupráce se Správou Národního parku Šumava.

Jak hodnotíte vývoj spolupráce mezi národními parky Bavorský les a Šumava? Ze začátku vašeho ředitelování to asi na pohodovou spolupráci nevypadalo, nemýlím-li se...?

To je pravda. První dva roky pro mě byly frustrující, protože neexistoval společný jmenovatel a chyběla důvěra potřebná ke spolupráci. Jmenování Pavla Hubeného ředitelem Národního parku Šumava rychle otevřelo nové perspektivy pro společné řízení parků a jejich společný rozvoj. Tuto příležitost jsme si uvědomili a naplnili životem, respektive obsahem. Jako přeshraniční velkoplošně chráněné území jsme od té doby

Franz Leibl převzal vedení NP Bavorský les od K. F. Sinnera v roce 2011.

certifikování federací Europarc jako přeshraniční parky. Naše spolupráce je považována za příkladnou v mezinárodním rámci velkých chráněných území. Společně pracujeme na mnoha projektech - zejména v oblasti výzkumu, monitoringu a environmentální výchovy. Dostáváme hodně pomoci od Evropské unie, která poskytuje značné finanční prostředky na přeshraniční spolupráci. Kromě toho se naše dlouhodobé cíle stále více shodují - například v oblasti rozvoje přírodní zóny a managementu návštěvníků. Pouze jednotnými předpisy

můžeme účinně provádět management návštěvníků našich chráněných území a zároveň jim umožnit optimální přírodní prožitky. Skutečnost, že to funguje dobře, je základem pro to, aby tu citlivé druhy, jako je tetřev hlušec, měly dlouhodobou šanci na přežití, a zároveň mohly naše národní parky navštívit více než tři miliony návštěvníků ročně.

Jak se promítá aktuální sucho a kůrovcová kalamita ve velké části Evropy na vývoj Vašeho národního parku?

V okrajové a rozvojové zóně probíhá osvědčená intenzivní kontrola kůrovce. Napadené stromy jsou kvůli účinné ochraně soukromých lesů odstraněny. Napadené dřevo, které zůstává k zetlení, je buď úplně odkorněno nebo drážkováno.

Princip „Přírodu nechat přírodou“ platí pro téměř 73 procent území národního parku. Tam nezasahujeme do přirozeného vývoje. Nepředpokládáme, že tato filozofie v současné době povede k podobným obrázkům lesa jako v 80. letech, kdy všichni mluvili o umírajícím lese. Modelové výpočty naznačují, že vznikající disturbance - jako je napadení lesů kůrovcem nebo polomy - budou v nadcházejících desetiletích u nás méně intenzivní než v lesích vysázených člověkem s dominancí smrku. Obecně je však naším cílem, tyto procesy vědecky zkoumat. Výzkum provádíme s předními světovými vědci na problematiku kůrovce. Tyto znalosti mohou být také přínosem pro kolegy z lesního hospodářství.

Rozšiřování bezzásahovosti je v Národním parku Šumava kontroverzním tématem. Bylo stejně kontroverzním tématem i u vás? Ještě pořád vytváří pnutí v regionu, nebo je již vyřešeno?

V počátcích bylo jen málo výhrad proti založení národního parku. Národní park byl vysněným dítětem regionu a spolků ochrany přírody. Pouze Bavorská správa státních lesů a místní lesní úředníci se stavěli proti národnímu parku.

Kritika byla nejhlasitější v 90. letech při rozšiřování národního parku o území v okrese Regen. Místní obyvatelstvo se obávalo, že kvůli napadení lesa kůrovcem o něj navždy přijde. Obavy z filozofie „Přírodu nechat být přírodou“ již dnes nejsou problémem. Výsledky výzkumu ukazují, že se les po kůrovcové gradaci zmlazuje více než kdy jindy. Vzhledem k vysokému podílu tlejícího dřeva se zde znovu mohlo usídlit mnoho druhů, které jsou závislé na odumřelých stromech. Výzkum akceptace národního parku ukázal, že 85,8 procent místních obyvatel chce, aby tu národní park zůstal takový, jaký je.

Po 113 letech byl v NP Bavorský les znovu objeven kornatec velký, jeden z „reliktních pralesních brouků“. Foto: Lukas Haselberger

Model Luzného v Hans-Eisenmann-Hausu vznikl v rámci společného interregového projektu "Lesní dílna". Foto: Gregor Wolf

Housenky žlutásky borůvkového jsou závislé nejenom na listech vložyně bahenní, které jsou jejich jedinou potravou, ale i na vlhkém vzduchu intaktních rašeliníšť. Foto: Rainer Simonis

Od roku 2017 je tady nová výzva zvaná vlk obecný. Jak hodnotíte postoje k tomuto zvířeti a jaký předpokládáte vývoj rozšiřování populace vlka v Národním parku Bavorský les a lidského pohledu na tuto šelmu?

Vlk je součástí místní fauny. Má právo na život jako jiná zvířata. To platí zejména pro Národní park Bavorský les. Je zde vítán, protože kompletuje původní faunu.

Vlk má mezi obyvateli příznivce a odpůrce. Zda se u nás usadí natrvalo, záleží na akceptaci lidmi, a ta zase závisí na dobrém nebo špatném vlčím managementu.

Na závěr pohled do budoucna - má Národní park Bavorský les budoucnost? A jakou?

Má. Posledních 50 let již ukázalo jedinečnou dynamiku, kterou dokáže příroda vyvinout. V Německu není mnoho míst, kde můžete zažít divočinu v této nedotčené podobě a v tak velkém měřítku. Obyvatelé Německa mají rádi divočinu a není to náhoda, že je Národní park Bavorský les nejslavnějším velkoplošným chráněným územím v Německu s rostoucím počtem návštěvníků. Moc by mě těšilo, kdyby uznání tohoto přírodního šperku stále rostlo.

Koukat sovám do hnízda

V lese se rozpouští poslední zbytky ranní mlhy. Březnový vzduch je ledově svěží. A buky jsou stále bez listů. Zato listů z minulého roku víří. Za šustění může Helmut Hackl (54). Vyučený lesník jde mořem stromů. V pravé ruce nese dlouhou hliníkovou tyč. S její pomocí chce krátce nahlédnout do zhruba 70 centimetrů vysoké dřevěné budky. V ideálním případě tam objeví mláděta puštíka bělavého.

Hackl pracuje v Národním parku Bavorský les v oboru ochrany druhů a stanovišť od roku 1981. Každé jaro se mimo jiné stará o kontrolu přibližně 100 hnízdních budek rozmístěných v chráněném území. Od roku 1981 pomáhají budky kdysi vyhubenému puštíku bělavému, aby se v regionu opět zabydlel.

„Díky budkám mají ptáci dostatek míst k hnízdění,“ vysvětluje Hackl. Protože i v počátečních letech národního parku byly pahýly, tj. kmeny stromů zlomené ve výšce několika metrů, vzácné. A právě jamky na zlomu pahýlu jsou pro vzácnou sovu atraktivní. Většinou vychovávají potomky jen v nich. Ze tří stran otevřené a ve výšce asi 8 metrů umístěné budky však puštíci jako náhradní ubytování přijali.

Opatření bylo tak úspěšné, že populace v národním parku vzrostla na 25 až 30 obsazených hnízdních okrsků. V závislosti na hustotě myši je rok co rok dokumentováno až 27 mláďat - a to nejen v budkách. „Protože náš les začíná být divoký, nachází puštíci bělaví stále častěji přirozená hnízdiště,“ má radost Hackl.

Helmut Hackl při monitoringu hnízdních budek. Foto: Gregor Wolf

Aby se do budky mohl podívat, zapíná lesník kameru. Dovedně ji pomocí tyče posouvá do výšky. Tentokrát ale nenatočil žádná zvířata. „Možná na mě čekají sovy v další budce,“ říká Hackl a balí své vybavení.

Přírodu poznávat hrou

Alena Sailerová s dětmi při listové bitvě. Foto: Gregor Wolf

Z nedaleka je slyšet radostný dětský smích. Barevným podzimním lesem prochází tučet dívek a chlapců. Při téměř mrazivých teplotách je nutné se udržovat v teple. Proto Alena Sailerová pořád vymýšlí hry, aby se její mladá skupina rozpochybovala. 19leté Aleně rozhodně nevadí,

když se znenadání ocitne uprostřed listové bitvy. Divoký les se při házení listů přeměnil v divokou arénu.

Maturantka z Berlína je jednou z deseti mladých žen a mužů, kteří v září 2019 nastoupili do Národního parku Bavorský les na dobrovolný ekologický rok (FÖJ). „Tohle je v Bavorsku prostě nejlepší místo, na které jsem se mohla dostat,“ říká. Do Bavorska chtěla mimo jiné i proto, že zde žijí její prarodiče.

Jako většina „FÖJlerů“, jak se obvykle mladé skupině říká, pracuje Alena Sailerová v environmentální výchově - zejména s dětskými skupinami v domě Hans-Eisenmann-Haus a jeho okolí. Dnes je spolu s lesní průvodkyní Charlotte Moosbauerovou zodpovědná za část prázdninového programu s mottem „Lesem všemi smysly“.

„Překvapilo mě, kolik příprav exkurze s průvodcem vyžadují,“ přiznává Alena Sailerová. Ale právě každodenní práce na nových tématech a materiálech ji moc baví. „Baví mě, že máme velkou zodpovědnost a hned od začátku nás kolegové zasvěcují a zapojují do pracovních postupů,“ říká Alena.

Zpátky v areálu zvířecích výběhů u Neuschönau: Mezi výběhem zubrů a ptačími voliérami na okraji lesa dělají žáci ve věku šest až deset let dvojice. Jeden si nasadí na oči pásku a druhý ho vede ke stromu. Jde o to, aby les prožili všemi smysly, mají strom ohmatat, a pak ho znovu najít s otevřenýma očima. Skoro všem se to nakonec povede. „Vyzkoušíme, jestli dnes uvidíme rysa?“ Ptá se Alena Sailerová. Ozve se hlasitě „anóóó“ a skupina jde dál.

Skrytá rozmanitost v lese

Je teplý pozdní letní den a les bzučí. Všude poletují mouchy a brouci. Přitahuje je slabý mrtvolný zápach. Důvodem jsou zbytky mrtvé laně, která zde uprostřed národního parku leží již 43 dní. Přivedla sem i biologa Christiana von Hoermanna, který zkoumá vliv mršin na biodiverzitu.

„Přírodní procesy související s uhynulou zvěří jsou zatím jen málo prozkoumány,“ říká 43letý muž, který pracuje v národním parku od roku 2017. Jsou pro to dva hlavní důvody: mršiny v kulturní krajině z estetických a veterinárních důvodů téměř nejsou. V chráněných územích se zase vše odehrává skrytě. Najít mršinu je jako vyhrát v loterii. „Proto jsme zahájili výzkumný projekt, ve kterém tyto procesy podrobně zkoumáme.“ Přejeté srnky, jeleň a lišky pravidelně rozmísťujeme na náhodně vybraných místech. Pečlivě

dokumentujeme vše, co se s nimi pak děje.

„Jedna věc je jasná: místa s mršinami jsou opravdovými ohnisky biologické rozmanitosti,“ uvádí von Hoermann. „Když se

Christian von Hoermann na ploše s mršinou. Foto: Gregor Wolf

v lese rozloží 30 kilogramů masa, odpovídá to přísunu živin jako při 100 let trvající hnojení půdy.“ Mnoho vysoce specializovaných rostlin, hub a bakterií potřebuje takové podmínky k přežití. K těmto druhům patří také jedna hmyzomorka, houba, která byla při tomto experimentu poprvé v Bavorsku objevena. Z mršiny se houba přenesla na mouchy bzučivky, zabije je a množí se tím, že láká další mouchy k jejich mrtvým druhům.

Dnes Christian našel hlavně brouky z čeledi kožojedovitých, kteří jedí dokonce i kůži a vlasy. Stahuje také fotky z blízké fotopasti. Na fotografiích jsou zachyceny kuny, jezevci a divoká prasata, kteří všichni hodovali na mršině. Vědec zastrčil paměťovou kartu do fotopasti a zamířil zpět do kanceláře. Na toto místo se už mockrát nevrátí. Laň brzy zmizí úplně.

Zprostředkovatelka mezi člověkem a přírodou

Nesmeky na pohorkách se při každém kroku zapichují do zledovatělé cesty ke skleněné arše. Dnes ráno je na úpatí Luzného mlha. A zima. Atmosféra, kterou má Christine Schopfová (54) ráda - stejně jako každý jiný. „Příroda je fascinující za každého počasí.“ Chodí pomalu a pozorně se kolem sebe rozhlíží. „Jen tak je možné vnímat zdejší zvláštnosti.“ Cvrlikání ptáka, zasněženého choroše - nebo návštěvníka, který potřebuje pomoci. To je jeden z hlavních úkolů, které jako strážkyně má.

Narodila se v Horním Bavorsku a od roku 1994 je u strážní služby národního parku. Vyučila se ale truhlářkou. „Ta práce pro mě byla dlouhodobě fyzicky příliš namáhavá.“ A když si uvědomila, že národní park je krásné a mimořádné místo, stala se strážkyní.

K vytváření jejího postoje napomáhala mládežnická skupina Spolku ochránců přírody v Bavorsku, jejíž členkou Christine

Christine Schopfová na cestě k Luznému.
Foto: Annette Nigl

Schopfová ve svém dětství a mládí byla. „Vyrůstala jsem v Buchbergu u Hohenau, v té době jsme hodně pomáhali s revitalizací rašeliníšť - nebo se starali o louku s pupavami bezlodyžnými u environmentálního centra Jugendwaldheim. Byly to skvělé zážitky.“ Výsledkem toho bylo, že si již zamlada uvědomila, jak důležitá je příroda.

Nyní může nabité zkušenosti předávat návštěvníkům národního parku. „Libí se mi kontakt s lidmi.“ I když ne všechna setkání jsou snadná. Například, pokud jde o kůrovce nebo o omezení vstupu. „Lidé jsou u těchto témat emocionální. Nemůžete na ně jít jen s fakty a s pozvednutým ukazováčkem.“ Její recept je, vyslechnout je, nechat si vynadat a ukázat porozumění. „Nechci jim jen na hlavu hodit můj názor, ale chci, aby vnímali, že národní park je něco krásného.“

Christine Schopfová dorazila ke skleněné arše. Dva turisté chtějí jít po stezce k Modrému sloupu, ta je ale v zimě uzavřena. Klidně jim vysvětluje, že jejich chování ohrožuje tetřeva hlušce, a chvíli s nimi o problematice diskutuje. Návštěvníci nakonec projeví porozumění a otočí se. „Mám radost, když lidé svůj názor změni a když je inspiroji k zamýšlení.“

Zařikávači vody

Je brzy ráno. Polovina léta. Teploměr ale už teď šplhá k hodnotě 20 stupňů. Lesem vane lehký vánek. Z potoků kolem Rachel-diensthütte se do údolí řítí velké množství horské vody. Chladivý živel je specialitou geoeologa Burkharda Beuderta. Od roku

Burkhard Beudert a Ludwig Höcker při měření pH-hodnot. Foto: Gregor Wolf

2000 je v národním parku zodpovědný za monitoring vod. Dnes jsou na programu hned dvě měření kvality vody.

„Až do poloviny 90. let se naše pozornost zaměřovala na okyselení vody, například oxidem siřičitým, který se uvolňoval spalováním uhlí,“ vysvětluje tento šedesátník. Díky úspěchům v oblasti kontroly znečištění ovzduší tohle už dnes nehraje žádnou roli. „V současnosti se těší velké pozornosti sloučeniny dusíku - například ze zemědělství nebo spalovacích procesů.“ Po přeměně v půdě prosakují do podzemních vod jako nechtěné dusičnany. „Národní park však patří k oblastem s nejnižším zatížením dusičnany v Bavorsku.“ Proto je voda ideální například pro přípravu kojenecké výživy. To je dobré nejen pro chráněné území, ale také pro sousední obce. Konec konců je voda

z národního parku využívána velkým počtem komunálních dodavatelů pitné vody.

I dnešní měření potvrzuje vysokou kvalitu vody. Beudert vodu testuje se dvěma členy skupiny „Vodočet“ - s lesníky Ludwigem Höckerem (54), který je v národním parku od roku 1980, a Otto Widerou (52), který zde pracuje od roku 1999. Nejdříve tým zamíří k Markgrabenu v povodí řeky Große Ohe. Zkoumají parametry kvality, jako je slanost a pH. Pak jdou k vrtům, které jsou až 20 metrů hluboké. Cílem je měření hladiny podzemní vody a chemická analýza.

„Série měření sahají až do osmdesátých let,“ vysvětluje Beudert. Celkově hladina podzemní vody od roku 2005 mírně klesá. Ale jedna nebo dvě pořádné sněhové zimy by to mohly znovu změnit,“ říká Beudert při balení měřících přístrojů.

Vnést světlo do světa hub

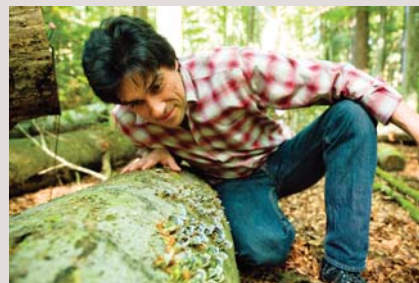
„Neustále hledáme skryté poklady,“ říká Claus Bässler. Ještě před chvílí se sklouzal po kolenu podél ležícího tlejícího kmene a lupou prohledával kousky shnilého dřeva. Teď leží na bříše a zkoumá půdu. „Nestačí, když se díváme ze tří metrů,“ říká 48letý kolega. „Musíme se snížit na úroveň objektů našeho zájmu.“ Ty jsou často jen několik milimetrů velké, ale mají velkou hodnotu: jsou to houby.

„V národním parku již známe všechny cévnaté rostliny, savce a ptáky,“ říká Claus Bässler. U hub je to jiné. „Do současné doby jsme na Šumavě a v Bavorském lese identifikovali asi 4 000 druhů - ale to není ani polovina hub v Německu. Vždycky najdete něco nového.“

Claus Bässler, který žije v Schönbrunn am Lusén, přišel do národního parku jako lesník

v roce 2003. A nakonec náhodou skončil u hub. „Tehdy tohle téma nikoho nezajímalo.“ A protože ho houby bavily a vystudoval nejen lesnictví, ale také environmentalistiku, kde dokončil i doktorát, zapracoval se do oboru. Dnes jsou houby nedílnou součástí výzkumu v národním parku.

„Nejzajímavější je, že tady máme vzácné druhy, které již v kulturní krajině nenajdeme.“ Například jedno ušičko, které nedávno objevil. „Sesterský druh této houby obsahuje plectasin a má antibiotický účinek.“ Houby však mají velký význam nejen v medicíně, ale také v ochraně přírody. „Často nacházíme druhy, které se vyskytují pouze v přirozených lesích se spoustou tlejícího dřeva, například outkovku citronovou.“ Kromě toho plní houby v našich lesích

Claus Bässler při zkoumání padlého kmene.
Foto: Daniela Blöchingner

důležité úkoly. „Poskytují stromům živiny a jsou schopny rozkládat organický materiál. Bez hub bychom se utopili v listí.“

Claus Bässler prohledal kmen stromu. Nový druh nenalezl. „Jindy,“ říká s jistotou. Na objevení čekají ještě stovky druhů - tady v národním parku, „nejkrásnější laboratoři pod širým nebem, jakou si dokážete představit.“

Pohled do budoucnosti

Jak se změnily lesy národního parku v posledních desetiletích?

Jak vypadají dnes?

A jak budou vypadat za 50 let?

Pastva na „šachtách“

Od 17. století zemědělci vyháněli v létě svůj dobytek na šachty, které vznikaly vymýcením lesa. Tento druh pastvy se později stal nerentabilním a v roce 1963 byl na území dnešního parku ukončen. Aby smilkové trávníky s charakteristickým společenstvem druhů nezarostly, udržují je bezlesé dobrovolníci.

Foto: Archiv

V rámci projektu LIFE +, který financuje Evropská unie, se od roku 2014 zkouší pastva červeným horským skotem na Ruckowitzschachten. S úspěchem: počet druhů rostlin a hmyzu narostl na velké části zkoumaných ploch. Pasení bylo v roce 2018 rozšířeno i na Hochschachten.

Foto: Franz Leibl

Které projekty ochrany přírody budou důležité?

Pase se dobytek stále na obou šachtách?

Nebo jsou dokonce zvířata využívána pro údržbu bezlesé krajiny na více místech v regionu?

Zvýšil nebo snížil se počet druhů v národním parku?

Waldschmidthaus pod Roklanem

Waldschmidthaus pod vrcholem Roklanu byl již v 50. letech 20. století oblíbeným turistickým cílem. V rustikální horské chatě se dalo až do roku 2012 přespat, později to z důvodu nových protipožárních předpisů nebylo možné.
Foto: archiv

V roce 2017 budovu koupila a opravila Správa Národního parku Bavorský les. V roce 2018 byla horská chata k radosti turistů a místních obyvatel opět otevřena, ale zatím je možné pouze stravování, bez přenocování. Plány na další rekonstrukci probíhají.
Foto: Stefan Sempert

Mohou turisté u Roklanu znovu přespat?

Je v národním parku méně nebo více návštěvníků?

Jak to chráněné území a jeho správu změní?

Je možné za těchto podmínek sloučit turistiku a ochranu přírody?

Nebeský žebřík na Luzném

Masové šíření kůrovce začalo mezi Luzným a Roklanem v 90. letech. Pohled na to byl pro místní obyvatele těžký. Správa národního parku sklídila za filosofii „Přírodu nechat být přírodou“ velkou kritiku. Zpočátku se nová generace stromů objevovala jen pomalu.

Foto: Archiv

Zcela jinak vypadá pohled na stejné místo o 25 let později. Po kůrovcové gradaci se les zmlazuje jako nikdy předtím - a mnohem rychleji, než by se dělo výsadbou. Moře mladých smrků roste rok od roku výše k obloze.

Foto: Stefan Sempert

Jak bude les kolem Luzného vypadat?

Jak ho příroda formovala?

Mají turisté na nebeském žebříku stále výhled do dálky?

Dostali jeřáby šanci, nebo dominuje opět jen smrk?

Hraniční přechod Modrý sloup

Historický hraniční přechod pod Luzným k Březníku v Národním parku Šumava se stal po postavení železné opony neprůchodným. O jeho otevření se stále diskutuje. V roce 2006 byl přechod na několik víkendů na zkoušku otevřený.

Foto: archiv

I dnes turisté v největším souvislém chráněném lesním území ve střední Evropě narazí u Modrého sloupu na hranici. Ostnatý drát a vojáci však z území zmizeli. Nyní zde žije velká část přeshraniční, na rušení citlivé populace tetřevů.

Foto: Stefan Sempert

Bude hraniční přechod v roce 2070 otevřený?
Bude dokonce existovat společná správa národních parků Bavorský les a Šumava?
Dokázali tetřevi přežít?

